

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI RAVITSEMISLIIKKEIDEN TOIMINNAN VÄLIAIKAISESTA RAJOITTAMISESTA TARTUNTATAUDIN LEVIÄMISEN ESTÄMISEKSI ANNETUN ASETUKSEN 3 JA 5 §:N MUUTTAMISESTA

1 Tausta ja valmistelu

Tartuntatautilain 30.6.2021 saakka väliaikaisesti voimassa olevassa 58 a §:ssä (165/2021, muut. 304/2021) on säädetty koronavirusepidemian leviämisen estämiseksi ravitsemisliikkeiden asiakkaiden ohjeistus- ja hygieniavaatimuksista, yleisestä asiakaspaikkojen etäisyysvaatimuksesta ja toiminnan suunnitteluvollisuudesta. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä näistä vaatimuksista sekä asiakkaiden oleskeluun ja asiakaspaikkojen sijoittamiseen liittyvistä velvollisuuksista. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös rajoittaa ravitsemisliikkeen asiakaspaikkamäärää sekä aukiolo- ja anniskeluaikaa laissa säädettyjen edellytysten täytyessä. 19.4.2021 voimaan tulleen lakimuutoksen mukaan valtioneuvosto voi laissa säädetyillä edellytyksillä säätää aiempaa suurempia asiakaspaikkamäärän sekä anniskelu- ja aukioloajan rajoituksia.

Lain 58 a §:n nojalla säädetyin 30.6.2021 saakka voimassa olevan ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen estämiseksi annetun valtioneuvoston asetuksen (166/2021) 3 §:ssä säädetään asiakkaiden oleskelusta ja sijoittamisesta. Asetuksen 4 ja 5 §:ssä säädetään ravitsemisliikkeiden asiakasmäärien sekä anniskelu- ja aukioloajan rajoittamisesta maakunnittain ja ravintolatyypeittäin. Kyseinen asetus säädettiin 26.2.2021 ja sen valmistelussa otettiin huomioon viimeisin käytettävissä oleva tilannetieto koronavirusepidemian kulusta sekä arvioitiin rajoitusten välttämättömyys ja oikeasuhtaisuus alueiden epidemiatilanteissa (Muistio 25.2.2021).

Ravitsemisliikkeiden asiakasmäärien sekä anniskelu- ja aukioloaikojen aiempaa suurempia rajoituksia otettiin valtioneuvoston asetuksella 19.4.2021 lukien käyttöön alueittain ja ravitsemisliiketyypeittäin, kun ravitsemistoiminta avattiin 9.3.–18.4.2021 kestäneen ravintolasulun jälkeen uudelleen koko maassa (305/2021, Muistio 15.4.2021).

Valtioneuvoston on tartuntatautilain 58 b:n 3 momentin mukaan tarkoin seurattava, ovatko säädettyjen rajoitusten edellytykset edelleen voimassa. Jo samalla viikolla eli 22.4.2021 valtioneuvosto päätti lieventää rajoituksia epidemiatilanteen parantumisen johdosta Keski-Suomen maakunnassa ja Etelä-Savon sairaanhoitopiirissä sekä Satakunnan, Kanta-Hämeen ja Pohjanmaan maakunnissa (338/2021).

Seuraavalla viikolla eli 29.4.2021 rajoituksia lievennettiin epidemiatilanteen parantumisen vuoksi Satakunnan ja Pohjanmaan maakunnissa (357/2021).

Tätä seuraavalla viikolla epidemiatilanne parantui edelleen merkittävästi Itä-Savon sairaanhoitopiirissä ja Kymenlaakson maakunnassa. Näiden alueiden rajoituksia lievennettiin vastaavasti 6.5.2021 (373/2021).

Asetusmuutoksella lievennettiin seuraavaksi kaikissa epidemian vaiheissa olevien alueiden ravitsemistoiminnan rajoituksia. Merkittävin muutos aluetasolla oli, että perustasolla olevassa Keski-Pohjanmaan maakunnassa epidemia lähti leviämään vapun jälkeen. Maakuntaan säädettiin samalla valtioneuvoston asetuksella 12.5.2021 kiihtymisvaiheen rajoitukset (402/2021).

Seuraavalla viikolla Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä (maakunnassa) epidemiatilanne huonontui edelleen ja alueelle säädettiin leviämisvaiheen rajoitukset. Sama muutos koski Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiriä (maakuntaa), joka siirtyi uudelleen epidemian leviämisvaiheeseen. Etelä-Karjalan sairaanhoitopiirissä (maakunnassa) epidemiatilanne oli parantunut eli maakunnan rajoitukset lievennettiin kiihtymisvaiheen rajoituksiin (410/2021).

Epidemian hellitettyä otettaan valtioneuvosto puolsi 6.5.2021 periaatepäätöksellään valtakunnallisten toimenpidetasojen käytöstä (tasot 1–3) luopumista. Sosiaali- ja terveysministeriö teki 10.5.2021 asiaa koskevan päätöksen. Hybridistrategian toimintasuunnitelmassa epidemian tilannekuva on siten jaettu jälleen kolmeen vaiheeseen: perustasaan, kiihtymisvaiheeseen ja leviämisvaiheeseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö on valtioneuvoston 27.5.2021 tekemän periaatepäätöksen jälkeen samana päivänä päivittänyt hybridistrategian toimintasuunnitelman, jonka tavoitteena on pitää epidemian kehitys Suomessa kurissa siihen asti, että rokotuskattavuus on riittävä ja epidemian uudelleen kiihtymisen riski on vähentynyt ratkaisevasti. Sosiaali- ja terveysministeriö on lähettänyt alueille ohjaukskirjeen päivitetyn toimintasuunnitelman mukaisista toimenpidesuosituksista.

Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan, koska merkittävä osa väestöstä on vielä vailla kattavaa rokotusten antamaa suojaa, rajoitustoimista on luovuttava ja yhteiskuntaa on avattava hyvin harkiten. Toimintasuunnitelmaa tarkistetaan epidemian vaihekuvauksia ja niihin liitettyjä suosituksia koskevalta sisällöltään kesän ja syksyn 2021 aikana. Ensimmäinen tarkasteluajankohta on 24.6. mennessä.

Uusimmat alueiden epidemiatilanteiden muutosten aiheuttamat päivitykset valtioneuvoston asetukseen tehtiin 3.6.2021. Etelä-Karjalan maakunnassa ja Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueella siirryttiin 4.6.2021 lukien kiihtymisvaiheen rajoituksista perustason rajoituksiin ja Varsinais-Suomen maakunnassa siirryttiin samalla leviämisvaiheen rajoituksista kiihtymisvaiheen rajoituksiin (451/2021).

Valtioneuvosto ilmoitti tuolloin myös tarkastelevansa kesäkuun aikana edelleen ravitsemistoiminnan rajoitusten rakenteellisia lieventämismahdollisuuksia.

Asetusehdotus on valmisteltu edellä mainitun ensimmäisen rajoitusten tarkastelun perusteella sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Epidemiologisen tilanteen määrittely perustuu edelleen sairaanhoitopiirien ja Ahvenanmaan maakunnan kantoihin perustuvaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen 2.6.2021 saatuun lausuntoon sekä 7.6.2021 saatuun Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriä koskevaan uuteen lausuntoon. Asiakkaiden liikkumisrajoituksen poistamisesta on pyydetty ja saatu Ahvenanmaan maakunnan hallituksen lausunto, joka on rajoituksen poistamista puoltava. Muita lausuntoja ei ole pyydetty, mutta Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry:n ja Palvelualojen ammattiliitto PAM ry:n kanssa on järjestetty asiasta säännöllisiä kuulemistilaisuuksia perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiurun johdolla.

Asetusehdotus on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastuksessa.

2 Nykytila ja ehdotetut muutokset

2.1 Nykytila ja sen arviointi

Valtioneuvoston asetuksella säädettiin 16.4.2021 vallitsevan epidemiatilanteen edellyttämiä tartuntatautilain 58 a §:ssä tarkoitettuja rajoituksia tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Asetus on ollut

voimassa 19.4.2021 lähtien eikä sen valmistelun yhteydessä esitettyihin asiakaspaikka-, anniskelu- ja aukioloaika- ja rajoitusten yleisiin perusteisiin ja niiden alueille kohdentamisen perusteisiin ole tullut muutoksia (Muistio 15.4.2021).

Rajoituksia kevennettiin ensimmäisen kerran kaikilla eri epidemian vaiheissa olevilla alueilla 12.5.2021 annetulla asetusmuutoksella (402/2021).

Tämän jälkeen rajoituksia on poistettu alueiden epidemiatilanteiden muutosten edellyttämällä tavalla. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen sosiaali- ja terveysministeriöön 7.6.2021 saapuneen lausunnon mukaan Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin alueellisen yhteistyöryhmän itse tekemän arvioinnin perusteella alue siirtyi 7.6.2021 sosiaali- ja terveysministeriön toimintasuunnitelman mukaisesta leviämisvaiheesta kiihtymisvaiheeseen.

Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä tartuntojen ilmaantuvuus on laskenut nopeasti: 14 vuorokauden ilmaantuvuusluku 100 000 asukasta kohti oli viikoilla 21–22 (24.5.–6.6.) 38, kun edeltävän kahden viikon aikana (10.–23.5.) luku oli 219. Viimeksi kuluneella viikolla (31.5.–6.6.) positiivisten näytteiden osuus oli 0,6 % testatuista näytteistä. Viikolla 21 (24.–30.5.) uusien tapausten tartunnanlähteistä saatiin selvitettyä 95 %, ja 84 % tapauksista todettiin karanteenissa olevilla henkilöillä.

Epidemiatilanteen suotuisan kehittymisen ja nykyisten tunnuslukujen perusteella kiihtymisvaiheen rajoitusten käyttöönotto alueella on myös Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunnon mukaan perusteltua.

Keski-Pohjanmaan maakunnassa sovellettavat leviämisvaiheen rajoitukset eivät siten enää ole välttämättömiä. Tämän vuoksi ehdotuksessa ehdotetaan, että maakunnan rajoitukset säädettäisiin kiihtymisvaiheen mukaisina.

Tämän muutoksen lisäksi ravitsemistoiminnan asiakkaiden oleskelua ja sijoittamista koskevia rajoituksia tulee keventää siltä osin, kuin niitä ei enää valtakunnallisen ja alueellisen epidemiatilanteen seurannan perusteella voida pitää välttämättöminä.

Ravitsemisliikkeiden asiakkaiden etäisyydenpitoa ja sen valvontaa varten on asetuksen 3 §:n 3 momentissa säädetty, että ravitsemisliikkeen kaikilla asiakkailla tulee olla oma istumapaikkansa pöydän tai sitä vastaavan tason ääressä. Rajoitus on koskenut ravitsemisliikkeiden kaikkia sisä- ja ulkotiloja koko maassa. Kaikkia ravitsemistoiminnan rajoituksia tulee epidemiatilanteen parannuttua ja koronavirustaudin aiheuttamien riskien ja vaarojen lievennyttyä hallitusti poistaa. Ehdotuksessa ehdotetaan, että mainitusta velvoitteesta luovutaan heti perustason maakunnissa ulkotiloissa. Rajoituksen poistaminen merkitsisi sitä, että asiakkailla voi olla ulkotilassa myös tai vain seisomapaikkoja, asiakkaiden istumapaikat voivat olla vain yksittäisiä tuoleja tai penkkejä taikka asiakkaat voivat ulkotapahtumissa istua esimerkiksi nurmikolla. Rajoituksen poistaminen koskisi myös tyyppillisiä ravintoloiden ulkoterasseja. Kyseessä olevaa rajoitusta ei normaalioloissa ole ravitsemistoimintaa tai alkoholijuomien anniskelua koskevassa lainsäädännössä.

Asetuksen 3 §:n 4 momentin mukaan ravitsemisliikkeen on järjestettävä toimintansa sisätiloissa siten, että asiakkaat ohjataan istumaan istumapaikoillaan. Liikkeen on laadittava ja annettava asiakkaille ohjeet siitä, miten sisätiloissa sallitaan kulkeminen liikkeeseen saapumisen, sieltä poistumisen, tupakointitilassa tai wc- ja pesutilassa käymisen sekä ruuan ja juoman noutamisen yhteydessä. Tämä asiakkaiden liikkumiseen ja

etäisyydenpitoon vaikuttava rajoitus on otettu käyttöön koko maassa 1.3.2021 lukien (166/2021) siinä tilanteessa, jossa epidemiatilanne oli huonontunut merkittävästi. Kun epidemiatilanne on parantunut, rajoituksesta voidaan luopua sekä perustason että kiihtymisvaiheen alueilla. Rajoituksen poistuminen merkitsee käytännössä sitä, että asiakkaat voivat yli kolmen kuukauden tauon jälkeen jälleen liikkua vapaasti ravitsemisliikkeessä eli esimerkiksi tanssia, esittää karaokea esiintymislavalla ja pelata biljardia ravitsemisliikkeiden sisätiloissa. Liikkumista koskeva rajoitus ei ole koskenut ulkotiloja.

Koska rajoituksen tarkoituksena on vähentää asiakkaiden fyysistä kanssakäymistä ravitsemisliikkeiden sisätiloissa, rajoituksen katsotaan vielä olevan tähän tarkoitukseen välttämätön epidemian pahiten kohtelemilla alueilla eli leviämisvaiheen kolmessa maakunnassa.

Asiakkaiden liikkumista koskevan rajoituksen poistaminen lisää joka tapauksessa tartuntataudin leviämisen riskiä myös perus- ja kiihtymisvaiheessa olevissa maakunnissa. Tämän vuoksi asiakaspaikkamäärää koskevat rajoitukset ehdotetaan vielä pidettäväksi ennallaan myös näillä alueilla. Näiden rajoitusten etuna on, että ne rajoittavat ravitsemisliikkeiden toimintaa vain silloin ja siltä osin kuin asiakkaita olisi liikkeen sisätiloissa samanaikaisesti paljon. Kun rajoituksia poistetaan vaiheittain, voidaan asiakaspaikkarajoituksia tarkastella seuraavassa vaiheessa uudelleen erityisesti mainituilla alueilla.

Leviämisvaiheen anniskeluaikaa ja aukioloaikaa koskevat rajoitukset on edelleen säädetty tartuntatautilain 58 a §:n 4 momentin nojalla. Voimassa olevat leviämisvaiheen rajoitukset, jotka koskevat aukioloaikaa ennen kello 23:a ja anniskeluaikaa ennen kello 22:ta, on säädetty sillä säännöksessä säädetyllä perusteella, että tartuntataudin leviämisen estäminen on valtakunnallisesti muuntuneen viruksen leviämisen uhan vuoksi välttämätöntä ja alueella todetaan muuntuneen viruksen väestöleviämistä. Tässä suhteessa virusmuunnosten valtakunnalliseen ja kyseisiä alueita koskevaan esiintymiseen ei ole tullut viime viikon torstain jälkeen muutoksia.

Ehdotuksen mukaan nämä suuremmat anniskeluaikaa ja aukioloaikaa koskevat rajoitukset koskisivat vain Uudenmaan, Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen maakuntia. Nyt voimassa olevia rajoituksia ei voida enää kaikilta osin pitää välttämättöminä ja ehdotettujen muutosten tarkoituksena on poistaa perustason anniskelu- ja aukioloaikoja koskevia rajoituksia sekä lieventää myös epidemian leviämisvaiheessa olevien alueiden rajoituksia jälleen vaiheittain. Epidemiariskien kannalta lievennyksiä suunnattaisiin ns. ruokaravintoloiden toimintaan.

Kun rajoitusten kevennyksiä jatketaan kesäkuun aikana, huomioon otetaan myös muiden suositusten ja rajoitusten kokonaisuus. Ensisijaisena tavoitteena on, että epidemiatilanteen hyvän kehityksen ansioista nyt suurimpien rajoitusten kohteena olevat alueet voivat siirtyä parempiin epidemian vaiheisiin ja sitä kautta kevyempiin rajoituksiin. Tämän lisäksi kaikkien epidemiavaiheiden rajoitusten välttämättömyyttä arvioidaan kesäkuun aikana siinä valossa, että väestön rokotekattavuus lisääntyy ja epidemian aiheuttamat riskit sekä yksilöille että terveydenhuoltojärjestelmälle vähenevät.

2.2 Esitetyt muutokset

Asetuksen 3 §:n 3 momentin mukaan ravitsemisliikkeen kaikilla asiakkailla tulee olla oma istumapaikkansa pöydän tai sitä vastaavan tason ääressä. Tämä vaatimus koskisi jatkossakin sisätiloja koko maassa, mutta ulkotiloissa vaatimusta sovellettaisiin enää vain leviämis- ja kiihtymisvaiheen maakunnissa.

Asetuksen 3 §:n 4 momentissa säädetään asiakkaiden liikkumista ravitsemisliikkeissä koskevista rajoituksista koko maassa. Kyseiset rajoitukset koskisivat ehdotuksen mukaan enää vain leviämisvaiheessa olevia maakuntia.

Asetuksen 5 §:ssä säädetään ravitsemisliikkeiden anniskelu- ja aukioloajan rajoittamisesta eri alueilla.

Pykälän 1 momentissa mainituissa Uudenmaan, Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen eli leviämisvaiheessa olevissa maakunnissa alkoholijuomien anniskelua pääasiallisena ravitsemistoimintanaan pitävien liikkeiden anniskelu olisi edelleen lopetettava viimeistään kello 18 ja sallittu aukioloaika olisi kello 05-19. Muissa liikkeissä anniskelu olisi ehdotuksen mukaan lopetettava tuntia myöhemmin kuin nykyään eli viimeistään kello 20 ja sallittu aukioloaika olisi vastaavasti tunnin pidempi eli kello 05-21.

Keski-Pohjanmaan maakunta siirrettäisiin 1 momentin luettelosta 2 momentin eli kiihtymisvaiheessa olevien maakuntien luetteloon.

Perustasolla olevissa maakunnissa anniskelu sallittaisiin tuntia pidempään kuin nyt eli kello yhteen saakka ja vastaavasti sallittu aukioloaika pidennettäisiin kello kahteen.

Anniskelu saataisiin edelleen kaikkialla aloittaa aikaisintaan kello 7 sen mukaan kuin siitä erikseen säädetään.

Muutokset liittyvät rajoitusten välttämättömyyden arviointiin ja tämän vuoksi asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan seuraavana päivänä asetuksen antamisen jälkeen eli 9.6.2021.

3 Vaikutukset

Tartuntatautilaissa tarkoitettujen ravitsemistoiminnan väliaikaisten rajoitusten taloudellisia ja muita vaikutuksia on kuvattu viimeksi hallituksen esityksessä HE 32/2021 vp.

Ravitsemisliikkeitä koskevalla sääntelyllä ei pystytä yksin vaikuttamaan covid-19-viruksen leviämiseen, mutta se on välttämätön ja tarpeellinen osa yhteiskunnan eri alueille ulottuvien rajoitusten ja velvoitteiden muodostamaa keinovalikoimaa. Vaikka yksittäisten rajoitustoimien vaikutusta epidemian kulkuun ja tartuttavuusluvun muutokseen on erittäin vaikeaa tutkia ja määrittää ennalta, ravitsemistoiminnan rajoitusten arvioidaan siten suojaavan väestöä tartuntataudin leviämiseltä.

Ehdotetut rajoitusten lievennykset perustuvat siihen, että aiempien rajoitusten ei enää katsota olevan välttämättömiä tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Asetuksella olisi myönteisiä vaikutuksia ravitsemisliikkeiden toimintaan Keski-Pohjanmaan maakunnan alueella sekä yleisesti epidemian perustason alueilla ja leviämisvaiheen alueilla.

Rajoitusten muutoksia on tarkoitus jatkaa viikoittain alueiden epidemiatilanteen mukaisesti ja lisäksi uudella tarkastelulla vielä kesäkuun aikana.